

μένους καὶ αὐτὴ ἡ μουσικὴ ἐμπαιεῖ λύπην, ὥστε εἶναι τῆς διαθέσεως.

294. Ἡ καλλονὴ ὅμως καὶ ἡ ὠραιότης βοηθοῦνται ὑπὸ ἀλλήλων. Καθότι ἡμεῖς βλέπομεν ὅτι ἐκ δύο γυναικῶν ἐπίσης ὠραίων ἢ ἔχουσα πνεῦμα καὶ φρόνησιν, ἡ ἀρειὰς φαίνεται ὠραιότερα τῆς ἐτέρας. Καὶ ἐκ δύο γυναικῶν ἐπίσης μὴ ὠραίων ἢ ἔχουσα προτερήματα φαίνεται ὠραία. Καὶ μία ὑπὸ ὠραία φαίνεται ἡδυτέρα ἕνεκεν τῆς ὠραιότητος μιᾶς ἄλλης ἐπίσης ἡδεΐας. Καὶ εἰς ἄνθρωπος ὠραίος πλην μελαίνης ψυχῆς, φαίνεται εἰς μεῦτους κοινούς ἀειδῆς, εἰς δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν βλαπτομένων, αἰσχρότατος, ἐν ᾧ ἐξ ἐναντίας εἰς ἀηδῆς, πλην ἐνάρετος φαίνεται ὠραίος, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν εὐποιουμένων.

Συνάγεται λοιπὸν ἐντεῦθεν α'. ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι μείζων τῆς τοῦ σώματος. καὶ β'. ὅτι εἶναι ἀληθές ὅτι ἡμεῖς αἰσθανόμεθα, ὅχι ὡς αἰσθανόμεθα, ἀλλ' ὡς διανοούμεθα, εἴτε βουλόμεθα (238).

295. Τὰ ἀγαθὰ ὅμως καὶ τὰ κακὰ διαίρουνται εἰς δύο: εἰς προσεχῆ καὶ πόρρον, καθότι ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἀγαθὸν ὅχι μόνον τοῦτο τὸ φαγητὸν, ἢ τοῦτο τὸ ρόδον, ἢ τοῦτο τὸ λουτρὸν, ἢ τοῦτου τὸν κώδιονα, ἄπερ δηλονότι ἐνεργοῦσιν ἀμέσως πρὸς τὰ ἡμέτερα αἰσθητήρια καὶ διεγείρουσιν εἰς ἡμᾶς ἀρετὰ αἰσθητά, ἀλλ' οὐδαμῶς ὀλιγώτερον καὶ ἄπερ δὲν ἐνεργοῦσιν ἀμέσως, ἀλλ' ἐμμέσως. Οὕτως ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἀγαθὸν εἶα μάγειρον. διότι ἐκτελεῖ καλὰ φαγητὰ, καὶ ἀγαθὸν φυτὸν ἢ γαίαν. διότι δίδει καρπὸν ἥσυχον ἢ πολύν. Καὶ εἴτι ἡμεῖς ὀνομάζο-

μεν καὶ τὴν βροχὴν καὶ τὰς ἀκτῖνας τοῦ Ἡλίου ἀγαθὰ, καὶ ὄχι δι' ἄλλο, εἰμὴ διότι συντείνουσι πρὸς καρποφορίαν τῆς γῆς, εἴτε πρὸς τὰ διατηροῦντα τὴν ἡμετέραν ζωὴν. Καὶ ἐξ ἐναντίας ἡμεῖς ὀνομάζομεν κακὰ ὄχι μόνον ἕνα τῶν ἀντικειμένων διεγείρουσιν εἰς ἡμᾶς ἀλγεινὰ αἰσθήματα, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀπλῶς συντείνουσι πρὸς διατήρησιν ἢ αὐξήσιν τῶν τοιούτων ἀντικειμένων.

Ὡσαύτως ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἀγαθὸν ὄχι μόνον ἐκεῖνον, ὅς τις μᾶς λυτροῖ ἐξ ἀλγηδόνων καὶ θλίψεων, ἀλλὰ καὶ τὸν αἴτιον τῆς λυτρώσεως. . . καὶ ἐξ ἐναντίας, κακὸν τὸν ἐμποιοῦντα εἰς ἡμᾶς ἀλγηδύνας ἢ λύπας, καὶ τὸν τούτων αἴτιον.

296. Ἔτι τὰ ἀγαθὰ καὶ κακὰ διαίρουνται εἰς πραγματικά καὶ δοκόμενα.

Καθότι ἐπειδὴ οὔτε τὰ ἀγαθὰ, οὔτε τὰ κακὰ εἶναι μονοειδῆ, ἀλλὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ (261). . . καὶ ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἠθικῶν ἄλλα μὲν εἶναι βελτιώσεως, ἄλλα δὲ προνοίας, καὶ ἄλλα δυνάμει (284), εἶναι δυνατὸν ἔν καὶ τὸ αὐτὸ νὰ ᾖ ἐνταυτῷ καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν πρὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἄτομον; ἀγαθὸν δηλονότι ὡς πρὸς τὰς αἰσθήσεις, καὶ κακὸν ὡς πρὸς τὸν νοῦν, ἢ ἐξ ἐναντίας κακὸν μὲν ὡς πρὸς τὰς αἰσθήσεις, ἀγαθὸν δ' ὡς πρὸς τὸν νοῦν. . . καὶ ἔτι πλεον ἀγαθὸν μὲν ἢ κακὸν πρὸς τὰ τῆς βελτιώσεως ἢ προνοίας, ἐξ ἐναντίας δ' ὡς πρὸς τὸ δυνάμει.

Πᾶσα λοιπὸν προσωρινὴ ἀλγηδὼν ἢ λύπη, ἣτις ἐπιφέρει μείζονα ὠφέλειαν, λέγεται δοκόμενον κακόν. . . καὶ πᾶσα ἠθικὴ προσωρινή, ἣτις ἐπιφέρει λύπη μείζονα, ὀνομάζεται δοκόμενον ἀγαθόν. Οὕτως ἡ πικρία ἐνὸς φαρ-

μάκου ἢ ἡ συμβουλὴ, ἅτινα ἐμποιοῦσι μὲν προσωρινὴν λύπην εἰς τὴν ψυχὴν, ἐπιφέρουσι δ' ὅμως ὑγείαν καὶ ἐπιδιόρθωσιν, εἶναι δοκόμενα κακὰ καὶ πραγματικὰ ἀγαθὰ. Ἡ δὲ κολακεία, ἣτις ἐμποιεῖ προσωρινὴν μὲν τὴν ἡδονὴν, τὴν δὲ βλάβην διαρκεσέραν, εἶναι δοκόμενον ἀγαθὸν καὶ πραγματικὸν κακόν. Καὶ ἐξ ἐναντίας ὁ κόπος, ὅς τις μὲν εἶναι φύσει κακόν, ὡς ἐμποιῶν πόνου πάντοτε εἰς τὸν ἀνθρώπου, ἂν μὲν ἐπιφέρῃ εἰς τὸν κοπιῶντα, ἢ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἢ τὴν τελειοποίησιν διὰ τῆς μαθήσεως, τότε εἶναι δοκόμενον κακόν καὶ πραγματικὸν ἀγαθόν. εἰ δ' ὅμως εἶναι ὑπερβολικὸς, ὥστε νὰ προξενήτῃ ἀσθενείαν ἢ καὶ θάνατον, τότε εἶναι πραγματικὸν κακόν.

297. Ὡς μεταβαίνων τις ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων εἰς τὰ αἷτια, ἠθέλην εἰποῖ ὡσαύτως: τουτέστιν ὅτι πᾶν ἀντικείμενον, ὅπερ ἐμποιεῖ βραχείαν μὲν ἀλγηδύνα ἢ θλίψιν, χρόνιον δὲ ἢ δονὴν, τοῦτο εἶναι πραγματικὸν ἀγαθόν, καὶ ὄχι κακόν. Καὶ πᾶν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐμποιεῖ βραχείαν μὲν ἢ δονὴν, χρόνιον δὲ λύπην, τοῦτο εἶναι πραγματικὸν κακόν, εἰ καὶ ἐπιφέρει προσωπεῖον ἀγαθοῦ. Οὕτως οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι, οἵτινες κολάζουσι μὲν τὰ τέκνα καὶ μαθητὰς, πλην πρὸς ἰδίαν ὠφέλειαν, εἶναι τῶν αἰμάτων ἀγαθοὶ καὶ ὄχι κακοί. Καὶ οἱ κολακες, οἵτινες ἡδύνουσι μὲν ἀκαριαίως τὸν κολακευόμενον, διαφθείρουσιν ὅμως αὐτὸν, εἶναι πραγματικῶς κακοί. Οἱ νόμοι ὅμως οἱ διορίζοντες θάνατον εἰς ἕνα πταίσην, ἂν δὲν εἶχον σκοπούμενον τὴν κοινὴν ὠφέλειαν: ὅ ἐστιν ἂν δὲν ἐσχάζοντο μέλος τῆς πολιτείας τὸν πταίσην, ἠθέλον εἶναι κακοί, ὡσαύτως βέβηια καὶ οἱ νομοθέται.

298. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἶναι ἀγαθὰ καὶ κακὰ δο-
κόμενα, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἐκ φύσεως ῥέπει πρὸς
τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἐκφεύγει φύσει τὰ κακὰ (255), φυσικῶς
πρὸς ἕπεται εἰς τὴν παρούσαν τῶν δοκόμενων ἢ ψυχὴν καὶ
ταλαντεύηται περὶ τῆς ἀποράνσεως, καὶ τοῦτο εἶναι ὅπερ
ἡμεῖς ὀνομάζομεν σκέψιν ἢ καὶ κρίσιν (104), ἢ σύγκρι-
σιν τῶν ἰδεῶν (87), πλὴν ἄνευτινος ἀποράνσεως, ἔνθα
δηλ. ἐλλείπει ἡ ἡμετέρα βούλησις. Καθότι ἐνταῦθα ἡ
ψυχὴ ἀδυνατεῖ καὶ δύστη τὴν ἑαυτῆς ψῆρον, εἰς οὗ ο
νοῦς δὲν διακρίνει, ἂν τὸ ἐνεσὸς ἢ μέλλον ἦναι ἐπικερ-
δέστερον. Καθότι ἡμεῖς βλέπομεν ὅτι εἰς τὰ πραγματικῶς
ἀγαθὰ ἢ κακὰ: ὅ ἐστιν εἰς τὰ μὴ ἀμφιρῆσπῆ οὐδὲν σκέ-
πεται. Οὕτως ὄντος, ὡς ἐκ τῆς πείρας, ἀγαθοῦ δὲ ἐμὲ
τοῦ ἄρτου ὡς αἶροντος ἐξ ἐμοῦ τὴν πείναν, ἐγὼ σκέπτο-
μαι ὀλοτελῶς, τῆς πείνης ἐλθούσης, ἂν πρέπει καὶ φάγω,
ἢ μή. . . καὶ φθάσας εἰς τινὰ λειμῶνα, ἐγὼ δὲν σκέπτο-
μαι ὀλοτελῶς, ἂν πρέπει καὶ διέλθω αὐτὸν διὰ τῆς ὕψεως,
ἢ μή. . . καὶ ἂν εὖρω θησαυρὸν, ἐγὼ δὲν σκέπτομαι ὀλο-
τελῶς, ἂν πρέπει καὶ ἐκτείνω τὰς χεῖρας μου πρὸς αὐτὸν,
ἢ μή. . . καὶ ἂν ἀπυκνήσω ὄριον τινα, ἐγὼ δὲν σκέπτομαι οὐ-
δόλως, ἂν πρέπει καὶ ἀπομακρυνθῆ ἑκεῖθεν, ἢ μή. Ἄν
ὄμως τὸ προκείμενον ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἦναι δοκόμενον: ὁ
ἔστιν ἂν ἔχη δύο πρόσωπα, τότε ἢ ψυχὴ ἀδυνατεῖ καὶ ἀ-
ποραπίστη ἄνευ σκέψεως καὶ ἐρεῦνης, καὶ πολλάκις ἐπα-
κολουθεῖ καὶ πόλεμος ὄχι μικρός. Καθότι αἱ μὲν αἰσθή-
σεις φωνάζουσι πρὸς τὴν ψυχὴν ὅτι τοῦτο τὸ ἀντικείμενον
εἶναι ἀγαθόν, ὡς διεγείρον αἰσθημα ἢ δονικόν, ὁ δὲ νοῦς
βλέπων αὐτὸ ἐξ ἐκατέρων τῶν προσώπων, φωνάζει ὅτι

εἶναι κακόν, ὡς οὔσης τῆς βλάβης μείζονος τῆς ὠφελείας. Ἄν λοιπὸν τὰ δύο πρόσωπα τοῦ ἀντικειμένου εὐρεθῶσιν ἐπίσης ὠραῖα: ὅ ἐστιν ἂν τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν μηδενίζωνται ὑπ' ἀλλήλων, ἢ ψυχὴ θέλει κάμει οὐδεμίαν ἀπόφασιν, καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν κίνησιν: ὅ ἐστιν ἄπεισι πᾶσα βούλησις τῆς ψυχῆς. Ὡς πᾶν ἀγαθόν, καὶ βουλητόν.

299. Συνάγεται λοιπὸν ἐκ τῶν μέχαι τοῦδε, ἐκτεθέντων ὅτι ὁ ἄνθρωπος ῥέπει ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἢ διοργανισμοῦ πρὸς τὰ ἀγαθὰ καὶ ἐκφεύγει φύτει τὰ κακὰ. Καθὸτι ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς δὲν εἶναι οὔτε αἰσθητικός, οὔτε λογικός ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ φύσεως. καὶ καθὸ μὲν αἰσθητικός ῥέπει πρὸς τὰ ἡδονικά καὶ ἐκφεύγει τὰ ἀλγεινά. καθ' ὃ δὲ λογικός ῥέπει πρὸς τὰ καλά καὶ ὠρέλιμα καὶ φεύγει τὰ αἰσχροτά καὶ ἐπιβλαβῆ (93) ἐπόμενου εἶναι ἢ ζήτησις τῶν ἀγαθῶν καὶ ἢ ἐκφυγὴ τῶν κακῶν (261) ἢ πηγάζῃ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ', ὡς φαίνεται, τοῦτο δὲν εἶναι δεκτὸν τοῖς πᾶσιν: ὅτι δηλονότι τὸ μείζον ἀγαθὸν ἐλκύει πάντοτε τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου.

300. Πρόβλημα λοιπὸν μέγιστον τῆς μεταφυσικῆς προκύπτει ἐνταῦθα τὸ, ἂν τὸ μείζον ἀγαθὸν ἐλκύη πάντοτε τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου: ὅ ἐστιν ἂν τὸ μείζον ἀγαθὸν ὑπερισχύη πάντοτε.

Καὶ Λώκιος θέλει (α) ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε αἴτιον τῆς κινήσεως τὸ μείζον ἀγαθόν, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἵσά.

(α) Ἐν τῇ περὶ νοῦς βιβ. β', κεφ. κ'.

ἡ ἔλασπον. ἡ Ἐγὼ, λέγει οὗτος ὁ μέγας μεταφυσικός, εἶμαι
 ἡ βεβιασμένος νὰ δοξάζω ὅτι τὸ μείζον ἀγαθὸν ἀποφασί-
 ἡ σθεν καὶ ἐγνωσθεν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὡς τοιοῦτον, εἶν
 ἡ διορίζει ὀλοτελῶς τὴν βούλησιν αὐτοῦ, ἐκτὸς μόνον ἂν
 ἡ ἤθελε τὸ ἐπιθυμῆσθαι ἀνυλόγητος μὲ τὸ μέγεθος αὐτοῦ,
 ἡ ὡς ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ ἀναλόγητος μὲ
 ἡ τὴν ζήτησιν αὐτοῦ. Καθότι κατάπειτον, προσίθησιν
 ἡ αὐτὸς, ὅσον δύνασται νὰ εἶναι ὁ πλοῦτος εἶναι κρείττων
 ἡ τῆς πτωχείας. . κἀμε-ον νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ὀλοαγήσῃ
 ἡ ὅτι αἱ ἀναπαύσεις τῆς πεπλουτισμένης ζωῆς εἶναι πρῶ-
 ἡ τινώτεροι τῆς ἐνδείας, αὐτὸς ὁμοίως θέλει εὐχαρισθῆσθαι εἰς
 ἡ τὴν ἐνδειαν, καὶ ἂν εἶναι εὐρη ἐνόχλη-εἶναι εἰς αὐτὸν
 ἡ θέλει μείνει εἰς τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν, χωρὶς νὰ ἐκτε-
 ἡ λείσασθαι αἰ-σὰ συμβουλαί: τουτέστιν ἡ παράστασι τοῦ
 ἡ μείζονος ἀγαθοῦ. Ὡς ἡ βούλησις αὐτοῦ εἶναι θέλει κί-
 ἡ νηθῆ εἰς τὸ νὰ ἀποφύγῃ τὴν παρούσαν ἐνδειαν. Ἐπεὶ εἰς
 ἡ ἄνθρωπος ὧν εἰς μέθην δεδομένος σοχάζεται νὰ ὅτι
 ἡ διερχομένου αὐτοῦ τὴν τοιαύτην ζωὴν, ἐπέρχονται εἰς
 ἡ αὐτὸν σιωρηδὲν τὰ κακὰ: ὅ ἐστιν ὅτι φθείρει τὴν ἑαυτοῦ
 ἡ ὑγείαν, ὅτι εἶναι τὸ ὑποκείμενον πάσης ἀσθενείας, καὶ
 ἡ τέλος πάντων ὅτι θέλει ὑποπίσσει καὶ εἰς ἐνδειαν, ὡς
 ἡ νὰ λείψῃσι τὰ μέγιστα πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ πάθους αὐ-
 ἡ τοῦ, ἐξ οὗ τοσοῦτον ἤσθαι κυριεύεται. . ἡ παρουσία ὁμοίως
 ἡ τῆς ἐνοχλήσεως αὐτοῦ τοῦ νὰ ἦναι μακρὰν τῶν συντρό-
 ἡ φων τῆς οἰνοφλυγίας, τὸν ἐλκύει εἰς τὰς ὠρισμένας ἡφρας
 ἡ εἰς τὸ καπηλείου, μὲ ὅλον ὅπου αὐτὸς ἔχει ἔμπροσθεν
 ἡ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν τὴν ἀπώλειαν τῆς ἰδίας ὑγείας.

» τῆς περιουσίας, καὶ ἴσως καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῆς μελ-
ηλούσης ζωῆς».

Ἄλλ' ὡς φαίνεται, λέγω ἐγὼ, εἶδεται καὶ δοκο-
μένη ἀλήθεια, ὡς καὶ δοκίμενα ἀγαθὰ (296), καὶ τοι-
αύτη τῶντι εἶναι καὶ αὕτη ἢ τοῦ ἐνδύξου τούτου μετα-
φυσικῶ. Καθότι δεδύσθω τὸ ἔλασσον ἀγαθὸν νὰ κινή-
τῃν βούλησιν. Τότε θέλει ἐπακολουθήσει ἀφεύκτως τὰ
μὲν ἀγαθὰ νὰ ἦναι φευκτὰ, τὰ δὲ κακὰ ἐπιθυμητὰ, ὅπερ
εἶναι ἀτύχαστον (261). Καὶ ἰδοὺ πῶς. Ἐν μικρὸν ἀγα-
θὸν πρὸς μέγα εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ πραγματικόν,
κακὸν (296). Καθότι - τὸ νὰ ἀποποιηθῆ τις τὴν ἐξου-
σίαν, φέρε εἰπεῖν, μιᾶς πόλεως, ἢ νὰ ρίψη τὸν πλοῦτον αὐ-
τοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, τοῦτο ἄραγε τί θέλει εἶναι, πραγ-
ματικὸν κακὸν ἢ ἀγαθόν; Ἄν - Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς
ἠρώτα τινα τῶν φίλων αὐτοῦ λέγων, μιᾶς πόλεως θέλεις
τὴν ἐξουσίαν, ἢ δύο, καὶ αὐτὸς ἀπεκρίνετο μιᾶς, τοῦτο
ἄραγε δὲν ἠθέλει εἶναι ἀποποίησις ἐξουσίας μιᾶς πόλεως,
ἐν ᾧ οἱ ἄνθρωποι ἀπολλύουσι καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν ὑπὲρ
τῆς ἐξουσίας, καὶ ἔστιν οὐδεὶς, ὅστις ἐμίσητε ποτε τὴν
ἐξουσίαν; Καὶ - ἄν τις πλούσιος ἐλεήμων ἔλεγε πρὸς τινα
πτωχόν, ἐστὶ μὲν ἔχω χίλια γρόσια, ἐκεῖ δὲ πεντακό-
σια, σὺ δὲ λάβε ὅποια θέλεις, καὶ ἐκεῖνος ἐλάμβανε τὰ
πεντακίσια, τοῦτο δὲν ἠθέλει εἶναι ρίψαι εἰς τὴν θά-
λασσαν πεντακοσίου γροσίων, ἐν ᾧ ἅπαντες οἱ ἄνθρω-
ποι δουλεύουσιν ἡμέραν καὶ νύκτα ὑπὲρ τῶν χρημάτων,
καὶ μετέρχονται πάντα τρόπον διὰ νὰ ἐξάξωσιν αὐτὰ καὶ
ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης; Καθότι ἀφαιρέσθαι ἐξ ἑκα-
τέρων τῶν μερῶν μίαν πόλιν, ἢ πεντακόσια γρόσια, καὶ

ἔξεις εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἐκ μὲν τοῦ ἐνὸς μέρους μίαν πό-
λιν, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου μηδέν. . εἰς δὲ τὸ δεύτερον, ἐκ μὲν
τοῦ ἐνὸς μέρους πεντακόσια γρόσια, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου μη-
δέν. . καὶ τότε ἐρρήτητόν τινα, τὴν ἐξουσίαν μὲν πύλεως
θέλεις, ἢ τοῦ μηδενός, τὰ πεντακόσια γρόσια θέλεις, ἢ
τὸ μηδέν; καὶ θέλεις ἀκούσει τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἅπαντες ἡμεῖς: καὶ ἰδύσθαι λέγω καὶ πεπαι-
δευμένοι, εἴμεθα ἠπατημένοι, καὶ τοιοῦτοι θέλομεν δια-
μείνει αἰωνίως, ὅσον καὶ ἂν σπουδάζομεν. Καθότι ἡμεῖς
πιστεύομεν ὅτι ἅπασαι αἱ λέξεις ἔχουσι τὴν αὐτὴν σημα-
σίαν εἰς ἀπάσας τὰς κεφαλὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅπερ πραγ-
ματικῶς εἶναι ἀπάτη ψηλαφητή. Καθότι— τίς ἀγνοεῖ ὅτι
ἡ σημασία τῆς λέξεως δόξης εἰς μὲν τὸν φιλόδοξον εἶναι
μεγίστη εἰς δὲ τὸν φιλόργυρον, ἢ ἀνδράποδον, ἐλαχίστη
ἢ καὶ μηδέν; "Ἡ— τίς ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ σημασία τῆς λέ-
ξεως χρυτοῦ εἰς μὲν τὸν φιλόργυρον εἶναι τὸ πᾶν εἰς δὲ
τὸν φιλόδοξον μικρόν τι; "Ἡ— τίς δὲν ἐμάθεν ὅτι ἡ ση-
μασία τῆς λέξεως τιμῆ εἶναι ἀνύπαρκτος εἰς τὰ ἀνδράπο-
δα, καὶ τὸ πᾶν εἰς τοὺς ἐντίμους; Καὶ— τίς δὲν ἐπαρα-
τήρησεν ὅτι ἡ ἔφεσις τῶν παλαιῶν νομισμάτων εἶναι μὲν
μεγίστη εἰς τινὰς εἰς ἅπαντες δὲ οἱ λοιποὶ ἀποροῦσι μεγάλως
πῶς τὰ χάλκινα νομίσματα δύνανται νὰ κυριεύσῃ τοσοῦ-
τον τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων! "Αυ— λοιπὸν αἱ λέξεις ἔ-
χουσιν ὄχι τὴν αὐτὴν σημασίαν εἰς ἅπαντας ἡμᾶς. . καὶ
ἂν ἡμεῖς ἀποφασίζομεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι προκρίνουσι τὸ ἔ-
λαττον ἀγαθόν εἰς τούτο δὲν θέλει νὰ εἰπῇ ὅτι ἡμεῖς δίδο-
μεν εἰς τὰς ἰδέας ἐκάστου ἀνθρώπου, οἷον μέγεθος ἔχου-
σιν αἱ ἡμέτεραι; Ἄλλ' ὦ ἄνθρωπε τὸ νὰ θέλη τις ὅτι τὸ

ἔλαττον ἀγαθὸν κινεῖ τὸν ἄνθρωπον, τοῦτο εἶναι τὸ νὰ ζυγυσατῇ τὰς ξένας ιδέας διὰ τοῦ ἰδίου ζυγοῦ, ἐν ᾧ αἱ ιδέαι ἐκάστου εἶναι ἔργον ὅχι τῶν ξένων νόων, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου. Τοῦτο τὸ πρόβλημα, νομίζω ἐγὼ, δὲν ἤθελε λάβοι χώραν ποτὲ εἰς τὴν μεταρυσικήν, ἂν οἱ μεταρυσικοὶ εἶχον ιδεάν καθαρὰν τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττουτος. Καθότι ἂν οὔτοι ἐγίνωσκον ὅτι τὸ μείζον καὶ ἐλάττον εἶναι ὅχι ὄντα ἀπόλυτα, ἀλλ' ἀναφοραί τινων πρὸς τινα, βέβαια δὲν ἤθελον ὑποπέσοι εἰς τοιοῦτον ἀτόπημα. Καθότι ὅπερ εἰς ἐμὲ εἶναι μέγα ἢ μέγιστον, εἰς ἄλλον εἶναι μικρὸν ἢ ἐλάχιστον. . . καὶ ἐξ ἐναντίας, ὅπερ εἰς ἐμὲ μικρὸν ἢ ἐλάχιστον, εἰς ἄλλον μέγα ἢ μέγιστον.

Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ οὐδέποτε εἶναι μείζον πρὸς πάντα ἄνθρωπον. Καθότι ὁ γλυκὺς οἶνος εἶναι ναὶ μικρόν τι μὲν πρὸς τὸν μέγαν Λύκιον, πλὴν εἶναι μέγιστον ὡς πρὸς ἕνα μέθυτον. . . καὶ ἡ ἀπόλεια τῆς ὑπολήψεως, ἢ τῆς μελλούσης κρίσεως ἤθελεν εἶναι μέγα μὲν πρὸς ἕνα τίμιον, σμικρότατον δὲ πρὸς ἕνα μέθυτον, ὡς τὸ νὰ ἐγκαταλίπη ὁ μέθυτος τὴν οἰνοποσίαν, τοῦτο ἤθελεν εἶναι ῥοπή πρὸς τὸ ἐλάττον ἀγαθὸν καὶ ἐκκλισις ἐκ τοῦ μείζονος, ὅπερ εἶναι ξένον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Εἶναι ναὶ ἀληθεῖς ὅτι ἡ μέθη ἐπιφέρει μεθ' ἑαυτῆς σωρηθὸν τὰ κακὰ, καὶ ὅτι ἐμποιεῖ προσωρινὴν ἢ δονήν: ὅ ἐστιν εἶναι ὅχι πραγματικὸν ἀγαθὸν (294). Ἄλλ' - εἰς ποίους ὀρθαλμοὺς ἔχει τὸν τοιοῦτον χρωματισμόν; Ὅχι βέβαια τοῦ μεθύσου, ἐκεῖ μάλιστα ἔχει τὸν ἐκ διαμέτρου ἐναντίον. Τί - εἶναι, λέγει αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ, τοῦτο τὸ φάντασμα, ὅπερ οἱ ἄνθρωποι ὠνόμασαν ὑπόληψιν, ἢ-

τις τυραννεῖ τοὺς ἀνοήτους βροτοὺς πλείον τῶν σκληρῶν τυράννων! Τί - κέδος ἤθελον ἔχει ἐγὼ, ἂν ὑπέφερον τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτὸς ἢ χε εἰ ἄλλο, εἰμὴ διὰ τὰ συναθροίσω μέταλλα γῆς καὶ τὰ εὐταφιάσω εἰς τὸ κιβώτιον εἰς ἔχθραν αἰώνιον τῶν ἐμῶν κληρονόμων; Ἐγὼ δὲν βλέπω ἄλλο τι εἰς τὸν κόσμον, εἰμὴ ἀδικίας, εἰμὴ καταδρομῆς, εἰμὴ ἀρπαγῆς, εἰμὴ κόπους καὶ μόχθους, καὶ τοῦτο δὲ ὄντα φαντασά: εὐξάν ὑπ' αὐτῶν λεγομένην καὶ τιμὴν! Αἰ καθημερινὰ δαπάναι τῆς οἰκίας μου εἶναι ὑπὲρ τῆς ἐμῆς δυνάμεως, ἢ βία τῶν δανεισῶν, ἢ ἀπειθεία τῶν υἱῶν, αἰ ἐνοχλήσεις τῶν θυγατέρων, ἢ δύστροπος γνώμη τῆς γυναικὸς μου εἶναι τοσαῦτα ἀκατάπαυτοι μάστιγες δι' ἐμέ. Ποῖον - λοιπὸν ἄλλο φάρμακον δύναται καὶ μεθεραπεύσει ἐκ τῶν τοιούτων καὶ τοσοῦτων κακῶν, εἰμὴ τοῦτο μόνον τὸ οὐράνιον δῶρον: ὁ οἶνος! ὥς ὁ μέθυρος κινεῖται ὑπὸ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ.

301. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν παρουσίαν τῶν δοκομένων ἀγαθῶν γίνεται πάντοτε σύγκρισις δύο τινῶν, εἴτε αἰσθήματος καὶ ιδέας, εἴτε δύο ιδεῶν: παρόντος δηλονότι τοῦ ἐνός καὶ ἀπόντος τοῦ ἐτέρου, ἐνθα ἡ ζωηρότης τῆς ἀπούσης ιδέας θέλει εἶναι βέβαια πάντοτε ἀνάλογος μετὰ τὸν νοῦν καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ συγκρίνοντος. Ὡς ἂν ὁ συγκρίνων ἦναι ἀνδράποδον: τουτέστιν ἄνευ νοῦς θέλει ἐπιταλαυτευθῆ ὀλοτελῶς περὶ τῆς ἐκλογῆς, ἀλλὰ θέλει ἀποφασίσαι ὡς ἀγαθὸν ἀμέσως τὸ προκείμενον. Εἰ δὲ καὶ ἔχει νοῦν μικρὸν ἢ κυριεύεται ὑπὸ τῶν παθῶν: ὁ ἐστὶν ἂν δὲν προτέχη, τότε θέλει καὶ παραστήσει τὴν ιδεάν τοῦ μέλλοντος ἀγαθοῦ, πλην τοσοῦτον σκιαρῶς, ὥς καὶ

ἀντανακλᾷ πολλά ὀλίγας ἀκτῖνας, καὶ οὕτως αὐτὸς θέλει εὔρει πολλῶν μείζον τὸ ἐνεσὺς τοῦ μέλλοντος. "Ἄν ἔμῳς ἔχη γνώσιν ἀκριβῆ τοῦ μέλλοντος ἀγαθοῦ. . . καὶ ἂν ἐξετάσῃ ἐκάτερα μὲ ἴσην προσοχὴν ἀνευ τινος πάθους ἢ προλήψεως, τότε αὐτὸς βέβαια θέλει προκρίνει τὸ μείζον ἀγαθόν, ἀλλέως δὲν ἤθελεν εἶναι λογικός. Καθότι τὸ νὰ λέγη τις ὅτι τὸ ἔλασπον ἀγαθὸν κινεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι λογικός: ὁ ἔστι δὲν κρατεῖ ἀνὰ χεῖρας τὴν πλάσιγκα τῆς λογικότητος.

302. "Ἄν λοιπὸν τὸ ἔλασπον ἀγαθὸν δὲν προσδιορίσῃ τὴν βούλησιν τοῦ ἀθρώπου, πολλῶν πλέον δὲν ἐκτελεῖ τοιοῦτον τι τὸ καθ' αὐτὸ κακόν: ὁ ἔστι λέλυται κατ' ἄλλο πρίβλημα τῆς μεταφυσικῆς »ὅτι δηλονότι ὁ ἄνθρωπος δὲν πράττει ποτὲ κακὰ, ὡς τοιαῦτα«. "Ἐπειτα ἂν τις πράττων τὰ πραγματικῶς κακά (296), τὰ ἐσοχάζετο ὡς τοιαῦτα, τίνος ἕνεκεν νὰ ἐπιφέρῃ λόγους ἔτι, ἅπερ πράττει, δὲν εἶναι κακά; Καὶ ἔτι πλέον διὰ τί αὐτὸς ὄχι μόνον νὰ ζητῇ νὰ καταπέισῃ τοὺς λοιποὺς περὶ τῆς χρηστότητος τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ συνείδησιν; Καὶ τοῦτο ὡς ἐπὶ πῶς. Εἰς πᾶσαν πράξιν ἔνεσι καὶ βούλησις καὶ λογικὴν καθ' αὐτὸ. . . καὶ ἢ μὲν βούλησις, ἂν ὁ βουλόμενος κυριεύηται ὑπὸ τινος πάθους ἢ προλήψεως, βλέπει οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὸ ἑαυτῆς ἀντικείμενον ἀπηλλαγμένον παντὸς μώμου, χωρὶς νὰ κάμῃ ἔρευνάν τινα περὶ τοῦ μέλλοντος κακοῦ, ὅθεν καὶ κλίνει περὶ τῆς πράξεως αὐτοῦ. Ἐξ ἐναντίας δ' ὁμῶς τὸ λογικὸν (καθ' αὐτὸ) πολυπραγμονεῖ μὲν ἐπίσης ἐκάτερα, καὶ ἔπρεπε νὰ προσδιορίσῃ καὶ τὴν βούλησιν ὡσαύτως.

ἀλλ' ἢ βούλησις αὐξάνουσα διὰ μέσου τῆς φαντασίας τὸ προκείμενον, καὶ χρωματίζουσα αὐτὸ μὲ χρώματα χρησότητος, παρὰ τοῦ διόλου τὸ μέλλον ἀπατῶσα καὶ αὐτὸ τὸ λογικόν, ἵνα δώσῃ τὴν ψῆφον ὅτι τὸ ἐνεσὸς εἶναι ὄχι κακόν. Συντρέχει δὲ καὶ αὐτὸ τὸ λογικόν πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπάτην. Καθότι αὐτὸ ἀνακρίνει μόνον τὸ ἐνεσὸς καὶ τελείως ἢ ἐπιπαλαιῶς τὸ μέλλον, καὶ οὕτως ἐπιφέρει τὴν ψῆφον ὅτι δὲν εἶναι κακόν.

Ἐπειτα— ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔπραττε τὰ κακὰ ὡς κακὰ, τίνας ἕνεκεν νὰ ἐπακολουθῇ μετάνοια εἰς αὐτόν; ὁ ἐστὶ λύπη ὅτι ἔπραξε κακὰ, ἐν ᾧ ἂν αὐτὸς ἐγίνωσκεν πρότερον αὐτὰ ὡς τοιαῦτα; δὲν ἤθελε τὰ πράξει; Δῆλον λοιπὸν ὅτι οὗτος μετὰ τὴν πράξιν ἐγνώρισεν αὐτὰ ὡς κακὰ, καὶ ὄχι ἐν ᾧ τὰ ἔπραττε.

Ἄλλ' ἡμεῖς, ἤθελεν εἰποῖ τις, βλέπομεν πολλοὺς ὄχι μόνον νὰ πράττωσι τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ νὰ λέγωσιν, ἢ ἔσ' οὐ κακόν; ἐγὼ θέλω τὸ κάμει. « Ἀλλὰ τοῦτο, λέγω ἐγὼ, εἶναι οὐδὲν ἄλλο, εἴμῃ ἢ γλῶσσα μὲν ὁμώμωκεν, ἢ δὲ φρενὴν ἀνόμωτος, ἀλλέως δὲν ἤθελον ἐκφεύγει ἅπαντες τὰ κακὰ, ὅπερ εἶναι ἄτοπον (261).

ἢ ἔσ' οὐ, λέγουσιν αὐτοὶ. Ἀλλὰ— τοῦ φύου ἐντος φύσει κακοῦ, ὡς ὑπὸ πάντων ὁμολόγηται, τίνας ἕνεκεν οἴλησαι καὶ οἱ τύραννοι οὔτε ἔπαυσαν, οὔτε θέλουσι παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ αἴρωσι τὴν ζωὴν τῶν ὁμοίων αὐτῶν; Ἴδου λοιπὸν ὅπου ἡ βούλησις διορίζεται ὑπὸ τοῦ φύσει κακοῦ: ὁ ἐστὶν ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐπιθυμεῖ καὶ πράττει τὰ φύσει κακὰ. « Εἶναι ναι, λέγω ἐγὼ, φύσει κακὸν ὁ φύου, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὸν διε-